

בס"ד, טבת תשפ"א

בכיותיו של יוסף – על כוחו המאחד של הבכי

לע"נ הרב שמעון בן אסתר

א. ספר הישר, וישב

ויקרא יוסף מתוך הבור אל אחיו ויאמר אליהם: מה עשיתי לכם ומה חטאתי, למה לא תיראו מפני ה' בעדי. הלא אנכי עצמכם ובשרכם ויעקב אביכם אבי הוא, ולמה תעשו לי הדבר הזה היום ואיך תשאו פניכם לפני יעקב אבינו. ויהי צועק וקורא אל אחיו מתוך הבור, ויאמר: יהודה, ראובן, שמעון ולוי אחי, שאוני ממחשכים אשר שמתם אותי בו, וראו היום את פני ה' ואת פני יעקב אבי. ואם אני חטאתי לכם, הלא בני אברהם יצחק ויעקב אתם, אשר אם ראו יתום עליו ירחמו, ואם רעב יאכילוהו לחם, ואם צמא ישקוהו מים, ואם ערום יכסוהו. ואיך אתם לא תרחמו על אחיכם כי עצמכם ובשרכם אני, ואם חטאתי אליכם הלא תעשו בעבור אבי. ויוסף מדבר את כל הדברים האלה מתוך הבור, ולא שמעו אחיו אליו ולא הטו את אזניהם לכל דברי יוסף, ויהי צועק ובוכה בתוך הבור. ויאמר יוסף: מי יתן וידע אבי היום את המעשה אשר עשו לי אחי, ואת הדברים אשר דברו אלי היום. וישמעו כל אחיו את צעקתו ואת בכייתו בתוך הבור, וילכו אחיו ויתרחקו מן הבור למען לא ישמעו את צעקת יוסף ואת בכייתו בבור. וילכו וישבו מנגד הרחק כמטחוי קשת וישבו שם לאכול להם.

ב. רד"ק על בראשית פרק מב פסוק כא

כי באמת היה מתחנן אליהם בהפשיטם אותו את כתנתו להשליכו לבור.

ג. רמב"ן על בראשית פרק מב פסוק כא

אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו. חשבו להם האכזריות לעונש גדול יותר מן המכירה, כי היה אחיהם בשרם מתחנן ומתנפל לפניהם ולא ירחמו, והכתוב לא סיפר זה שם, או מפני שהדבר ידוע בטבע כי יתחנן אדם לאחיו בבואו לידם להרע לו וישביעם בחיי אביהם ויעשה כל אשר יוכל להציל נפשו ממות, או שירצה הכתוב לקצר בסורחנם, או מדרך הכתובים שמקצרים במקום אחד ומאריכים בו במקום אחר:

ד. מדרש תנחומא ויגש פרק ד

מיום שגלה יוסף אחי, ירד אבי מעל המטה וישב על גבי קרקע שוכב, ולא עוד אלא בשעה שאני רואה את אחי כל אחד ואחד יושב לו אצל אחיו, ואני יושב לבדי, זולגין עיני דמעות. באותה שעה נתגלגלו רחמי יוסף עליו, שנאמר וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו.

ה. ספר בראשית פרק כא

(טז) ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל ארצה במות הילד ותשב מנגד ותשא את קלה ותבך:

ו. ספר בראשית פרק כג

(ב) ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולקבפתה:

ז. ספר בראשית פרק כז

(לח) ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת הוא לך אבי ברכני גם אני אבי וישא עשו קלו ויבך:

ח. ספר בראשית פרק כט
(יא) וישק יעקב לרחל וישא את קלו ויבד:

ט. זוהר חלק ב דף קכד/ב
רבי יהודה אמר: כתיב (בראשית כט יא) 'וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבד', אמאי קא בכח? אלא באתדבקותא דרוחא בה, לא יכיל לבא למסבל ובכה.

י. רש"י על בראשית פרק כט פסוק יא
(יא) ויבד - לפי שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה.

יא. ספר בראשית פרק לג
(ד) וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צנארו וישקהו ויבכו:

יב. רש"י על בראשית פרק לג פסוק ד
וישקהו - נקוד עליו ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו (ב"ר) אר"ש בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו (ב"ר):

יג. ספר בראשית פרק לו
(לה) ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבלי שאלה ויבד אתו אביו:

יד. ספר בראשית פרק נ
(ג) וימלאו לו ארבעים יום כי פן ימלאו ימי החגטים ויבכו אתו מצרים שבעים יום:

טו. אברבנאל על בראשית - פרק מט פסוק כט- נ, כו
שבכל יום ויום מהם היו מחליפים הבשמים בגוף יעקב והיו עושים עליו בכי בביתו. ואפשר לפרש "ויבכו אותו מצרים שבעים יום", שחסר בי"ת. כאילו אמר שבכו אותו אנשי ביתו במצרים שבעים יום, כי שם נחנט ושם היה הבכי, ושם היו רופאי המלך. ויהיה אם כן הבכי ההוא לכל בית יעקב לא לכל מצרים, כי רחוק הוא שיבכו אותו כל מצרים. הנה הוצרך הכתוב לומר, כפי זה הפירוש, שבכו אותו כל אנשי ביתו במצרים שבעים יום, מפני שעוד בכו עליו בכיות אחרות בדרך ובגורן האטד.

טז. ספר בראשית פרק מב
(כא) ויאמרו איש אל אחיו אבלי אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על פן באה אלינו הצרה הזאת: (כב) ויען ראובן אתם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש: (כג) והם לא ידעו כי שמע יוסף כי המליץ בינתם: (כד) ויסב מעליהם ויבד וישב אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם את שמעון ויאסר אתו לעיניהם:

יז. ספר בראשית פרק מה
(א) ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתנדע יוסף אל אחיו: (ב) ויתן את קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

יח. מלבנים על בראשית פרק מה פסוקים א - ב

איך שמעו הלא לא עמד איש אתו?

מה שכתב 'ולא עמד איש אתו' הוא מאמר מוסגר, ופירוש הכתוב, בעת שקרא יוסף 'הוציאו כל איש מעליי [שעיי"כ לא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו] לא יכול יוסף להתאפק מלבכות 'ויתן את קולו בבכי, ר"ל קול זה שקרא 'הוציאו כל איש מעליי קרא בבכי מפני שלא יכול להתאפק מלבכות, ולכן הגם שלא עמד איש אתו בהתודעו אל אחיו, בכל זאת וישמעו מצרים ובית פרעה, כולם נודע להם שיוסף נתן קול בבכי, וידעו שיש בזה ענין גדול, רק שלא ידעו עדיין למה בכה, ולמה קרא בבכי שיצאו כל איש מעליו חוץ מאחיו שנשאר אתו, שזה שהם אחיו לא נודע להם עד אחר כך כמו שיבא בפסוק ט"ז :

יט. תורה בראשית פרק מה פסוק ב

"וַאֲרִים יֵת קְלִיָּה".

כ. בראשית פרק מה פסוק ב

וישמעו מצרים - המצרים שיצאו מן הבית שמעו קול הבכי והלך הדבר מאיש לאיש עד ששמעו אנשי בית פרעה כי יוסף בוכה :

כא. מדרש רבה בראשית פרשה צג פסקה יב

'ויתן את קולו בבכי', כשם שלא פייס יוסף את אחיו אלא בבכיה, כך הקב"ה אינו גואל את ישראל אלא מתוך בכיה, שנאמר (ירמיה לא) 'בבכי יבואו ובתחנונים אובילים'.

כב. אור החיים על בראשית פרק מה פסוק טו

ויבך עליהם ואחרי כן דברו וגו' - פירוש אחר שראו שבכה עליהם אז סמך לבם ודברו אתו, כי כל הדברים שהיה אומר אפשר שהיה אומר להם כן להסיר מהם הבושה ולעולם לבבו ימר עליהם מצד המעשה. אכן כשראו שחבק אותם ובכה על פרידתם, הכירו במידת טובו כי אח נאמן הוא ודברו אתו. והגם שבכה מקודם אין הוכחה מזה, כי אפשר זכר צרתו ובכה עליה, מה שאין כן בכי זה שבכה עליהם. גם בכי הראשון יש מקום לתלות שבכה על פרידת בנימין, מה שאין כן כשבכה עליהם בפרטות זה יגיד אחוה בלב :

כג. בראשית פרק מה

(יד) וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרַי בְּנִימִן אָחִיו וַיִּבְךְּ וּבְנִימִן בָּכָה עַל צְנֹאָרָיו :

(טו) וַיִּנְשֹׁק לְכָל אָחָיו וַיִּבְךְּ עֲלֵהֶם וְאַחֲרַי כֵּן דִּבְרוּ אָחָיו אֵתוֹ :

כד. רבנו בחיי על בראשית פרק מה פסוק יז

'ויפול על צוארי בנימין אחיו'. יגיד הכתוב כי יוסף נפל על צוארי בנימין, ובנימין גם כן נפל על צוארו כמנהג אחים בני אם אחת שאהבתם עזה, כענין שכתוב (שיר השירים ח, א) 'מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי'.

כה. ספר בראשית פרק מו

(כט) וַיִּנְאָסֶר יוֹסֵף מְרַפְּבוֹ וַיַּעַל לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרָיו וַיִּבְךְּ עַל צְנֹאָרָיו עוֹד :

כו. רמב"ן על בראשית פרק מו פסוק כט

כי כאשר נטראה אל אביו שהביט בו והכירו נפל אביו על צוארו ובכה עליו עוד, כאשר יבכה עליו תמיד עד היום הזה כשלא ראהו, ואחר כך אמר 'אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך'. ודבר ידוע הוא מי דמעו מצויה, אם האב הזקן המוצא את בנו חי לאחר היאוש והאבל, או הבן הבכור המולך.

כז. רד"ק על ירמיה פרק לא פסוק ח

בבכי יבאו - יש בכי של שמחה כמו 'וישק יעקב לרחל וישא קולו ויבך' - 'ויבך על צואריו עוד' והדומים להם, כן הוא זה מרוב שמחה שיבאו לארצם יבכו כי כמה שנים גלו ממנה :

כה. רש"ר הירש בראשית פרק מו פסוק כט

יוסף בכה, יעקב לא בכה; יוסף בכה עוד, יעקב כבר כילה לבכות; יוסף בכה עוד בשעה שיעקב דבר אתו - בקווים קטנים אלה משתקפת האמת העובדתית. יעקב חי עד כה חיים חדגוונים, הוא בכה את יוסף, האבל שלט בכל חייו הנפשיים. אך בחיי יוסף רבו התמורות והחליפות, ולא היתה לו שהות לפנות את לבו לצער הפרידה; ההווה בכל עת מילא את לבו. רק עתה, בשעה שנפל על צוארי אביו, הוא חש את כל צער הפרידה, וחי עוד פעם את עשרים השנה שכבר עברו. יעקב כבר היה לישראל, ויוסף בכה עוד.

כט. ספר בראשית פרק נ

(טו) וַיִּרְאוּ אֶחָי יוֹסֵף כִּי מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב יָשִׁיב לָנוּ אֶת כָּל הַרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: (טז) וַיִּצְווּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צָנָה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: (יז) כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פֶשַׁע אֲחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גְמְלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבְדַּח יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו: (יח) וַיִּלְכוּ גַם אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הִנְנוּ לְךָ לְעַבְדִּים:

ל. זוהר שמות יב ע"ב

א"ר יהודה כל מלין דעלמא תליין בתשובה ובצלותא דצלי ב"נ לקודשא בריך הוא, וכל שכן מאן דאושיד דמעין בצלותיה דלית לך תרעא דלא עאלין אינון דמעין... והנה נער בוכה, כיון דבכי אתעדו כל גזרין בישין דעלמא מה כתיב ותחמול עליו, אתער עלוי ברחמים ומרחם ליה.

לא. שמות ד, יד

וַיֹּאמֶר ה' לֹא אֶהְרֹךְ אֶחֱיָךְ הַלְוִי יִדְעָתִי כִּי דַבַּר דַּבַּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לְקִרְאָתְךָ וְרָאָךְ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ.

לב. נתיבות שלום, במדבר, מאמרי בין המצרים. עמ' קצ-קצא.

ומהו אם כן תפקיד הימים, ובוודאי אין זה רק המשמעות הפשוטה של אבלות להתאבל על מה שהיה ואינו, שכן עם ישראל אינו שומר על זיכרונות של עבר בעלמא אם לא שהם קשורים להווה ולעתיד... ויש לבאר זאת שהמשמעות של האבלות על בית המקדש היא אי-השלמה עם חורבנו ותשוקה לבניינו... שהגרוע ביותר הוא כאשר משלימים עם המצב כמות שהוא, וכך האסון הגדול ביותר הוא כאשר יהודי משלים שאפשר לחיות גם בלי בית המקדש.

הפילוסוף אפלטון מצא את ירמיהו הנביא מקונן תמרורים על חורבן הבית, ואחר שנוכח לראות גודל חכמתו של ירמיהו הנביא, שאל אותו איך מתאים לחכם כמותך לבכות על העבר, הרי בית המקדש כבר נשרף ואינו והעבר אין ומה תועלת בבכיתך? אמר לו ירמיהו, אינני יכול להשיב לך על שאלה זו כי לא תבין את התשובה. והביאור בזה הוא כאמור שמשמעות האבלות היא השתוקקות והשתפכות הנפש... וזהו עניין האבלות והבכיות של ישראל על חורבן בית המקדש, השתוקקות וגעגועים לגילוי הגדול של אור האלוקות שהאיר בזמן שבית המקדש היה קיים. וכאשר יהודי בוכה על בית המקדש הרי זו בכייה של תקווה... כיוון שבכיה של יהודי אינה צער על העבר אלא געגועים ותקווה לעתיד.